

OPRACOWANIE PYTANIA

Obyczaj i tradycja w życiu społeczeństwa. Omów zagadnienie na podstawie znanych Ci fragmentów *Chłopów* Władysława Stanisława Reymonta. W swojej odpowiedzi uwzględnij również wybrany kontekst.

LEKTURA BAZOWA

Władysław Stanisław Reymont, *Chłopi*

EPOKA

Młoda Polska

ŹRÓDŁO

ustna.odrabiamy.pl

ZESKANUJ TELEFONEM ALBO KLIKNIJ

Kursy maturalne

Pakiet 10 kursów do matury 2027 od Odrabiamy.pl.

Przećwicz to pytanie

Darmowy symulator matury ustnej. Ocena wg kryteriów CKE.

Posłuchaj

Darmowy kurs z opracowaniem pytań jawnych 2027.

1 O co tak naprawdę pyta komisja

Temat wymaga pokazania podwójnej roli obyczaju: z jednej strony porządkuje on życie wspólnoty i daje jej tożsamość, z drugiej - bywa narzędziem przymusu wobec jednostki, która się nie mieści w normie. W *Chłopach* obyczaj wyznacza rytm życia Lipiec i decyduje o tym, kto do gromady należy, a kto zostaje z niej wykluczony.

obyczaj	Powtarzalne, uznane przez wspólnotę zachowania: obrzędy weselne, świąteczne, sposób pracy i zabawy. Komisja oczekuje konkretnych przykładów z Lipiec, a nie ogólników o „kulturze ludowej”.
tradycja	Przekaz pokoleń, który nadaje obyczajom sens i moc: coś obowiązuje, bo robili to ojcowie. W <i>Chłopach</i> tradycja stoi za każdym obrzędem i za każdym sądem gromady.
społeczeństwo	Tu: gromada lipiecka jako wspólnota rządząca się własnym prawem. Temat pyta o funkcję obyczaju dla tej wspólnoty i o jego skutki dla pojedynczego człowieka.

KOMISJA CHCE USŁYSZEĆ

- ✓ Tezę o podwójnej roli obyczaju i tradycji: spajają wspólnotę, ale mogą krępować i karać jednostkę.
- ✓ Trzy–cztery sceny z *Chłopów*: rytm pór roku i świąt jako rama powieści, wesele Boryny z Jagną lub Wigilia jako obraz wspólnoty, wygnanie Jagny jako obraz przymusu.
- ✓ Kontekst z inną wspólnotą żyjącą tradycją oraz wnioski o tym, co obyczaj daje społeczeństwu i czego od jednostki wymaga.

2 Co wziąć z lektury i jaki kontekst wybrać

Z LEKTURY BAZOWEJ

- Kompozycja powieści: cztery tomy to cztery pory roku (*Jesień, Zima, Wiosna, Lato*), a życie Lipiec toczy się w rytmie prac polowych i świąt kościelnych. Obyczaj jako rama porządkująca czas całej wspólnoty – człowiek nie planuje życia sam, robi to za niego kalendarz natury i liturgii.
- Wesele Boryny i Jagny (*Jesień*): swaty i mówiny, zapis sześciu morgów dla Jagny, uroczysty orszak do kościoła, wielodniowa zabawa z muzyką, oczepiny. Obrzęd, w którym uczestniczy cała wieś – tradycja jako spoiwo i widowisko potwierdzające hierarchię (bogaty gospodarz bierze najpiękniejszą dziewczynę).
- Wigilia u Borynów (*Zima*): puste miejsce przy stole dla zmarłych i wędrowców, siano pod obrusem, dzielenie się opłatkiem, resztki wieczerzy dla bydła, potem pasterka w lipieckim kościele. Obyczaj religijny jako gest jedności rodziny i wspólnoty, przekazywany bez dyskusji, bo „tak się godzi”.
- Wspólna praca i wspólne zabawy: wieczorne darcie pierza z opowieściami i śpiewem, jarmark, odpust, wspólna bitwa o las z ludźmi dworu. Obyczaj codzienny buduje więzi i solidarność gromady – w obronie wspólnego dobra wieś potrafi działać razem.
- Wygnanie Jagny (*Lato*): po romansie z Jasiem, synem organisty przygotowującym się do stanu duchownego, gromada zbiera się, wywozi Jagnę na wozie z gnojem i wyrzuca ją poza wieś, a kobiety znęcają się nad nią. Sąd wspólnoty nad jednostką łamiącą normę – ciemna strona obyczaju, samosąd w imię tradycji.
- Agata (opcjonalnie): stara żebraczka, która na zimę wychodzi na proszony chleb, a przed śmiercią wraca do wsi, by umrzeć we własnym łóżku, z zaoszczędzonymi pieniędzmi na godny pogrzeb. Obyczaj pogrzebowy jako ostatnie potwierdzenie przynależności do wspólnoty.

LITERACKI

POLECANY

Wesele, Stanisław Wyspiański

Panna Młoda skarży się na bolące nogi, ale gdy mąż radzi jej zdjąć trzewiki, odpowiada oburzona: „trza być w butach na weselu”. Dla chłopki buty są znakiem statusu i obyczaju, dla inteligenta z miasta tylko butami – pokaż, że nieznajomość tradycji izoluje od grupy.

LITERACKI

Pan Tadeusz, Adam Mickiewicz

Sędzia Soplica pilnuje porządku zasiadania do stołu, wygłasza naukę o grzeczności i prowadzi gości na grzybobranie i ucztę według dawnego zwyczaju; polonez w finale to obyczaj jako obraz ładu. Ta sama funkcja tożsamościowa co w Lipcach – tradycja daje wspólnocie trwanie i hierarchię – ale bez ciemnej strony samosądu, która u Reymonta spada na Jagnę.

LITERACKI

Dziady cz. II, Adam Mickiewicz

Ludowy obrzęd dziadów, odprawiany w kaplicy pod wodzą Guślarza, wzywa duchy zmarłych i przypomina wspólnocie jej prawa moralne (kto nie znał goryczy, nie zna słodyczy). Podobieństwo do *Chłopów*: obyczaj jest nośnikiem etyki gromady, a wspólnota sama pilnuje, kto na jej wsparcie zasługuje.

KULTUROWY

Rok obrzędowy polskiej wsi (Wigilia, Wielkanoc, dożynki, wesele)

Tradycyjna wieś dzieliła czas według świąt kościelnych i etapów pracy na roli, a każde święto miało własne obrzędy przekazywane z pokolenia na pokolenie. Kontekst pomaga wyjaśnić kompozycję *Chłopów* i pokazać, że Reymont opisał realny mechanizm: kalendarz obrzędowy był kręgosłupem życia społecznego.

3 Mapa wypowiedzi

- 1 Teza: obyczaj i tradycja spajają społeczność i porządkują jej życie, ale wobec jednostki łamiącej normy stają się narzędziem opresji.
- 2 Rytm natury i liturgii: kompozycja powieści jako obraz życia całkowicie wpisane w cykl prac i świąt.
- 3 Wesele Boryny i wspólne obrzędy: tradycja jako spoiwo gromady i źródło jej tożsamości.
- 4 Wygnanie Jagny: sąd gromady nad jednostką jako ciemna, przymusowa strona obyczaju.
- 5 Kontekst: *Wesele* Wyspiańskiego – taniec Państwa Młodych i słowa „trza być w butach na weselu”: dla chłopki buty są znakiem statusu i obyczaju, dla inteligenta z miasta tylko butami; nieznajomość tradycji izoluje od grupy.
- 6 Wniosek: tradycja daje wspólnocie trwanie i tożsamość, ale wymaga od jednostki podporządkowania, a kto jej nie zna, zostaje poza wspólnotą.